

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Haye Sara:

Gelecekte Bir Çağrı

137 yaşındaydı. Dünyada kendisi için en değerli insanlarla ilgili iki sarsıcı olay yaşamıştı. İlki, bir ömür boyu beklemiş olduğu oğlu Yitshak'la ilgiliydi. Kendisi ve eşi Sara ümitlerini yitirmişlerdi, ama Tanrı her ikisine de, ortak bir oğulları olacağını ve antlaşmayı bu oğulun devam ettireceğini bildirmişti. Yıllar geçti. Sara hamile kalmadı. Artık yaşlı ilerlemişti; ama Tanrı, onların bir çocuk sahibi olacakları konusunda ısrar ediyordu.

Sonunda o gün geldi. Sevinç vardı. Sara "Tanrı bana neşe getirdi; bunu duyan herkes benim için sevinecek" (Bereşit 21:6) dedi. Sonra o dehşet verici an geldi. Tanrı, Avraam'a "Oğlunu, tek oğlunu, sevdiğini – Yitshak'ı – alıp... onu bir *Ola-korbanı* olarak getir" (Bereşit 22:2). Avraam karşı gelmedi, itiraz etmedi ve ertelemedi. Baba-oğul birlikte yola çıktılar ve göklerden "Dur!" diyen emir ancak son anda geldi. Bir baba, hele de bir oğul, böyle bir travmadan nasıl kurtulabilir?

Sonra keder geldi. Sara, Avraam'ın sevgili eşi, vefat etti. Kocasının sürekli yoldaşı olmuş, aşına oldukları her şeyi, ülkelerini, doğdukları yeri ve ailelerini geride bırakarak çıktıkları yolculuğu onunla birlikte paylaşmıştı. Avraam'ın kız kardeşi gibi davranarak kocasının hayatını iki kez kurtarmıştı.

137 yaşındaki bir adam – Tora onu "ihtiyar ve yılları ilerlemiş" (Bereşit 24:1) biri olarak tarif etmektedir – böylesine bir travma ve kaybın ardından ne yapar? Hayatının geri kalan günlerini üzüntü ve anılarla geçirdiğini öğrenseydik, herhalde bu bizi şaşırtmazdı. Tanrı'nın kendisinden istediği

her şeyi yapmıştı. Yine de, Tanrı'nın vaatlerinin yerine getirildiğini pek de söyleyemezdi. Kendisine Kanaan Ülkesi yedi kez vaat edilmişti, ama Sara öldüğünde Avraam bu ülkenin henüz bir santimetrekaresine bile sahip değildi; eşini gömecek bir yeri bile yoktu. Tanrı ona çok sayıda evlada, büyük bir ulusa, birçok ulusa, sahildeki kum taneleri ve gökyüzündeki yıldızlar kadar kalabalık bir soya baba olacağını vaat etmişti. Ama işte, antlaşma dâhilinde yalnızca tek bir oğlu olmuştu – Yitshak – ve onu da kaybetmenin kıyısından dönmüştü. Üstelik Yitshak otuz yedi yaşına gelmiş olmasına rağmen hâlâ evlenmiş bile değildi. Avraam'ın oturup içlenmek için her türlü geçerli sebebi vardı.

Ama yapmadı. Tora'daki en olağanüstü söz dizilerinden birinde, Avraam'ın kederi, sadece beş İbranice sözcükle tarif edilmektedir. Türkçe çevirisiyle: "Avraam Sara için yas tutmak ve onun için ağlamak üzere geldi" (Bereşit 23:2). Bunun hemen ardından "Avraam ölü yakınının yanından kalktı" sözlerini okuyoruz. O andan itibaren Avraam yoğun bir çalışmaya başlamıştır. Aklında iki hedef vardır: ilki, Sara'yı gömmek için bir mezar yeri satın almak; ikincisi, oğlu için bir eş bulmak. Bunların iki Tanrısal vaatle bire bir paralel olduğuna dikkat edin: ülke ve soy. Avraam, Tanrı'nın harekete geçmesini beklememiştir. Yahudiliğin en derin ve en sarsılmaz hakikatlerinden birini anlamıştır: *Asıl Tanrı bizim harekete geçmemizi beklemektedir.*

Avraam travma ve kederin üstesinden nasıl gelmiştir? İnsan, evladını kaybetmenin kıyısından dönmüş ve hayat arkadaşını fiilen kaybetmiş olmayı

atlatıp hâlâ hayatını sürdürmek için gereken enerjiye nasıl sahip olabilir? Avraam'a bu dayanıklılığını, ruhu sağlam bir halde hayatta kalma kabiliyetini veren nedir?

Cevabı, ahlaki cesaret konusunda akıl hocalarım haline gelmiş kişilerden, yani tanıma ayrıcalığına sahip olduğum Holokost kurtulanlarından öğrendim. Bildikleri şeylerin bilinciyle, gördükleri şeylerin anılarıyla hayatlarına nasıl devam edebildiklerini merak ediyordum. Kampları özgürlüğe kavuşturan İngiliz ve Amerikalı askerlerin, şahit oldukları şeyleri asla unutamadıklarını bilmekteyiz. Niall Fergusson'un, kamplara bir Amerikan askeri olarak girmiş olan Henry Kissinger hakkındaki yeni biyografisine¹ göre, Kissinger'in gördüğü manzara hayatını tamamen değiştirmişti. Bu, Bergen-Belsen ve diğer kampları sadece görmüş kişiler için böyleyse, orada fiilen yaşamış ve bu kadar çok insanın katline tanık olmuş kişiler için sonsuz kat geçerli olmalıdır. Ama işte, tanıdığım Holokost kurtulanları, yaşama olası en sıkı şekilde tutunmuşlardı. Onların yaşamlarına nasıl devam edebildiklerini anlamak istiyordum.

Zaman içinde anladım. Çoğu, geçmiş hakkında konuşmuyordu – kendi eşlerine bile, kendi çocuklarına bile. Bunun yerine, yeni bir ülkede yeni bir yaşam kurmaya odaklanmışlardı. Bu yeni ülkelerin dilini ve âdetlerini öğrenmişlerdi. İş bulmuşlardı. Kariyerlerinde ilerlemişlerdi. Evlenmiş ve çocuk sahibi olmuşlardı. Kendi ailelerini kaybettikleri için, kurtulanlar birbirlerinin geniş ailesi haline gelmişti. Geriye değil, ileriye bakıyorlardı. Öncelikle bir gelecek inşa ettiler. Ve geçmiş hakkında konuşmaya ancak o zaman – bazen kırk veya elli yıl sonra – başladılar. Hikâyelerini ancak o zaman, önce kendi ailelerine, sonra da dünyaya anlattılar. *Öncelikle bir gelecek inşa etmelisiniz. Geçmişin yasını ancak bundan sonra tutabilirsiniz.*

Tora'da iki kişi geriye bakmıştır – biri açıkça, diğeri ise dolaylı olarak. Kendi neslinin en *tsadik* insanı Noah, hayatını şarap üretip sarhoş olarak tamamlamıştır. Tora bunun nedenini söylememektedir, ama biz bir tahminde bulunabiliriz. Noah koca bir dünyayı kaybetmişti. Evet; kendisi ve ailesi tufan sırasında gemide güven içindeydiler, ama diğer herkes – Noah'ın tüm

çağdaşları – boğulmuştu. Bu *tsadik* adamın, olup biten her şeyi zihninde tekrar canlandırıp, “Acaba daha çok hayatı kurtarmak veya bu felaketi bertaraf etmek için yapabilecek olup da yapmadığım herhangi bir şey var mıydı?” diye düşündükçe kederle bunalmış olduğunu tahmin etmek çok zor olmasa gerektir.

Lot'un eşi, ova şehirleri ateş, kükürt ve Tanrı'nın öfkesi altında ortadan kalkarken, meleklere talimatına aykırı olarak fiilen arkaya bakmıştı. Tora'nın, ilerleyecek gücü kendisinde bulamayacak kadar şok ve kederin etkisinde kalmış bir kadına dair verdiği görsel betimlemeyle, derhal bir tuz sütununa dönüşmüştü.

Sara'nın ölümünden sonra Avraam'ın davranışını anlamamıza yardımcı olacak şey, bu iki hikâyenin sağladığı geri plandır. Avraam bir emsal oluşturmuştur: önce geleceği inşa et; geçmişin yasını ancak o zaman tutabilirsin. Eğer sıralamayı tersine çevirirsen, geçmişin esiri olarak kalırsın. İlerleme gücünü kendinde bulamazsın. Lot'un eşi gibi olursun.

Bu derin gerçeğin bir parçası, Holokost kurtulanları içinde en çok dikkati çekenlerden biri olan psikoterapist Viktor Frankl'in eserine esin kaynağı olmuştur. Frankl, Auschwitz'ten sağ salim çıkmayı başarmış, kendisini, diğer esirlere yaşama isteği vermeye adanmıştı. Frankl hikâyesini birkaç kitapta anlatır ki bunların en ünlüsü *Man's Search for Meaning*² kitabıdır. Frankl'in yöntemi, diğer esirlerin her birine kendisine hitap eden bir görev, henüz yapmadığı, ama yalnızca kendisinin yapabileceği bir şey bulmaktı. Aslına bakılırsa onlara bir gelecek veriyordu. Bu onların o anı atatabilmelerini ve zihinlerini geçmişten uzağa çevirmelerini sağlıyordu.

Frankl kendi öğretilerine uygun yaşamıştır. Auschwitz'den kurtuluşun ardından, insanın anlam arayışını temel alan Logoterapi adlı bir psikoterapi ekolünü inşa etmiştir. Bu neredeyse Freud'un çalışmasını tersine çevirmek gibi bir şeydi. Freudyan psikanaliz insanları geçmişlerinin en erken dönemlerini düşünmeye teşvik ediyordu. Frankl ise insanlara bir gelecek inşa etmeyi veya daha doğrusu, *geleceğin kendilerine yaptığı çağırışı duymayı* öğretmekteydi. Avraam gibi, Frankl da uzun ve iyi

¹ Niall Fergusson, *Kissinger: 1923–1968: The Idealist* (London: Penguin Books, 2015).

² Viktor E. Frankl, *Man's Search for Meaning: An Introduction to Logotherapy*, çeviren: Ilse Lasch (Boston: Beacon Press, 1992) [*İnsanın Anlam Arayışı* (Okuyan Us Yayınları, 2019)].

bir yaşam sürdü; dünya çapında ün kazandı ve doksan iki yaşında öldü.

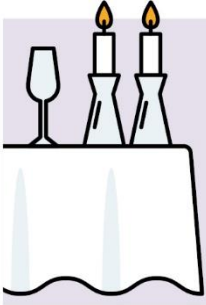
Avraam geleceğin kendisine yönelik çağrısını duymuştu. Sara ölmüştü. Yitshak henüz evlenmemişti. Avraam'ın ne ülkesi ne de torunları vardı. Ama öfke veya ıstırapla Tanrı'ya ağlamadı. Bunun yerine, "Sıradaki adım sana bağlı. Ruhumla dolduracağım bir gelecek inşa etmelisin" diyen dingin, tiz sesi duydu. İşte, Avraam, şok ve kederin üstesinden bu şekilde gelmiştir. Tanrı bizi bu gibi deneyimler yaşamaktan uzak tutsun; ama eğer bunları geçirmek durumunda kalırsak, hayatta kalmanın yolu budur.

Tanrı hayatlarımıza gelecekte bir çağrı şeklinde girer. Bir anlamda O'nu, zamanın uzak ufkundan bizi bir parmak işaretleriyle çağırırken, bizi bir yolculuğa başlamaya ve tam olarak anlamamızın mümkün olmadığı yollarla uğruna yaratılmış olduğumuz bir görevi üstlenmeye ısrarla davet ederken duyarız. İngilizce "uğraşı" veya "görev" anlamında kullanılan *vocation* sözcüğünün temel

anlamı "çağrı" şeklindedir. Bu, yerine getirmeye davet ettiğimiz bir misyon, bir ödevdir.

Burada olmamız kaza eseri değildir. Buradayız, çünkü Tanrı burada olmamızı istemiştir ve çünkü yerine getirmemizi öngördüğü bir görev vardır. Bunun ne olduğunu keşfetmek kolay değildir ve birçok kez uzun yıllar alır ve yanlış başlangıçları gerektirir. Ama her birimiz için, Tanrı'nın bizi yapmaya çağırdığı bir şey, henüz gerçekleşmemiş ve onu gerçekleştirmemizi bekleyen bir gelecek mevcuttur. *Future Tense*³ adlı kitabımın son bölümünde açıkladığım üzere, Yahudiliği bir inanç olarak tanımlayan, geleceğe yönelimli olmasıdır.

Bu dünyanın öfke, nefret ve kin duygularının çok büyük bir kısmı, geçmiş hakkında takıntılı olan ve Lot'un eşi gibi, ilerlemeyi başaramayan kişiler tarafından getirilmektedir. Bu tip bir hikâyenin iyi bir sonu olamaz – yalnızca daha çok gözyaşı ve daha çok trajediyle sonuçlanabilir. Avraam'ın *Haye Sara* perçasındaki yolu ise farklıdır. Önce geleceği inşa et. Geçmişin yasını ancak o zaman tutabilirsin.

Şabat Sofrasında

1. Geleceği inşa etmek, geçmişteki bir olayın sebep olduğu keder duygunuza karşı size nasıl yardımcı olabilir?
2. Avram'ın yolunu izlemiş ve geçmişin travması yerine geleceğe yönelik inşaata girişmiş Yahudilere verilebilecek başka örnekler aklınıza geliyor mu?
3. Neyi kendi *tafkidiniz* (göreviniz) olarak görüyorsunuz? Tanrı gelecekte size ne yapmanız için çağrıda bulunuyor?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbitsacks.org/covenant-conversation/chayei-sarah/a-call-from-the-future/>

Family Edition şimdi Türkçe!

³ Jonathan Sacks, *Future Tense: Jews, Judaism, and Israel in the Twenty-first Century* [Gelecek Zaman: Yirminci Asırda

Yahudiler, Yahudilik ve Yisrael] (New York: Schocken Books, 2012).